

XVIII.

MÁRCZIUS 15.

Emlékeszéd, tartotta Csernátony Gyula dr. 1887. márczius 15-én. BCU Cluj / Cezius 15-én. Library Cluj

Azok között, kik e napon szívökben a szent lelkesedés melegével ünnepelnek, sok élő tanuja van még ama búbajos tavasznak, a mely tündéreként emelkedett föl az idők homályából és új pirt lehelt az elaggott Európa vén arczára. Sokan vannak még, a kik előtt az emlékezet fáklyájával még százszorta szebbnek, százszorta ragyogóbbnak tünnek fel ama napok, mert hisz az idő az apró bajok és kellemetlenségek özreit a feledés mohával vontta be, hogy a mi nagy és magasztos volt bennök: annál fényesebben ragyogjon. De még többen vagyunk mi, a kiknek a sors ama nagy napokban való részvétel helyett azt juttatá, hogy szívünkben a hála és lelkesedés fenkölt érzéseivel gondoljunk reájuk, s a phantasia mindent megelevenítő és csodás színbe

vonó fényénél ideált alkossunk magunknak az idők szelleméből, szereplőiből és törekvéséből.

Ez az ideál, a mely a márcziusi napok képében Európa, de különösen Magyarország szemei előtt lebeg, hozott össze bennünket is ma. Óhajtunk valamit abból a mámorból, abból a szent örületből, a mely elfogta az akkoriak lelkét és bátorságot adott nekik egyszerre kiönteni lelkük minden keserüségit; egyszerre kifejezni szívök minden — eddig félve titkolt óhaját, és egyszerre fegyvert ragadni az egyéni, szellemi és alkotmányos szabadságot egyaránt lenyügöző intézmények ellen, a melyeket az idők évszázados moha belepett volt és elzárta előlük az új kor üditő szellőjét.

De honnan merítsük e mámort és hova forduljunk az íhletért?

Birálgassuk talán az eseményeket, vizsgáljuk azoknak sorrendjét, kutassuk az előzményeket és végül — sokak módjára — az »új szempontok« olcsó dicsőségét hajhászva, fenhangon kiabáljuk: imé, ezen események, melyekhez harminczkilencz évvel ezelőtt a Kárpátoktól le az Adriáig fölviillanyoztak minden szívet és egyértelművé tették az évszázadokon át mindig pártoskodó magyart — tulajdonképpen nem egyebek kicsinyes és jelentéktelen utczai tüntetéseknél?

Vagy tán engedjünk azon szerénységet affektáló de valójában önző és kényelemszerető hazafiaknak, a kik elitélnek és chauvinismusnak neveznek minden nemzeties színezetű ünnepélyt — kivévén ha őket ünneplik? . . .

Nem, mélyen tisztelt közönség! . . . E napon ne hallgassunk a gúnyra, a mely mögül csökönyös egoismus kandikál felénk. Sőt irtsunk ki szivünkből e napon minden pártszenvédélyt, mert hovatovább szükségünk van az olyan ünnepekre, a melyeken — habár egy pillanatra is: pusztán csak magyaroknak érezhetjük magunkat.

És ilyen ünnepnap legyen mindenek előtt a márczius 15-ike! . . .

Az az enyhe tavaszi szellő, mely kicsalja a virágokat a rég nyugvó hősök hamvai felett: hirt hoz nekünk az elhúnyt daliákról és egyszersmind ihletet ad. Annak a nagy költőnek dalai, a ki nemcsak bajnoka, de leghivebb kifejezője is volt ama kornak, mindnyájunk ajkain élnek és édes mámorba ringatnak. Az a messze . . . messze . . . idegenbe élő nagy férfiú pedig, a kinek szelleme köztünk lebeg most is, a mig ünnepelünk, s a kinek alakjához fűződik ama dicső küzdelmek egész fénye, egész ragyogása: maga az élő, a virasztó, a megtestesült emlékezet . . .

Ihlet és mámor; visszaemlékezés meg a phántázia ereje együttesen eredményezik azt a lelkesedést, a mely nem hamvad el rögtön, hanem tettekben érvényesül. Ilyen lelkesedés volt az is, a mi 1848-ban a márcziusi eseményeket szülte s a melyekről mindnyájan tudjuk, hogy tettekben is gazdagok voltak.

Avagy szükséges-é felsorolni azt a 12 pontot, a melyben meg volt írva, hogy »mit kíván a magyar nemzet?« . . . s a melyben az ősi kiváltságok eltör-

lése; az egyenlőség, testvériség szentesítése; önkormányzat, felelős miniszterium, — szóval: régi alkotmányunknak az új időkhöz mért lényeges átalakítása volt ki-mondva?

. . . Szükséges-é méltányolni azt a magasztos han-gulatot, a mely áthatván az akkoriak lelkét: képesíté őket, hogy gondolkozásukban és intézményeikben saját egyéni érdekeiktől eltekintve, az általános emberi szín-vonalára emelkedhessenek?

. . . Avagy tán a harczokról szóljunk, a melyek-ben a költő szerint:

Regehősök láttattak élve,
Minőkről álmodunk csupán . . .
A történetben a mi fényes,
Szörnyű, dicső, nagy s ünnepélyes:
Következett egymásután! . . .

Hisz ezek vagy a közvetlen tapasztalatból, vagy az iskolából mindnyájunk előtt ismeretesek, s midőn e napon vissza emlékezzvén reájuk, a lelkesedés egy-egy sugára csillan föl szemeinkben: méltatlanok lennénk e dicső emlékekhez, ha lelkesedésünket nyom nélkül el-röppenni hagynók és nem érvényesitnök tetteikben mi is, mint a nagy napok emberei egykor. Mert hát mit ér a lelkesedés, ha meddő?

Mit ér a folytonos ünneplés, meg a szónoklatok légiója, ha csak végig lelkesedjük őket, de cselekedni elmulasztjuk? . . . Magyar embert pedig gyakran vád olnak e hibával!

Mélyen tisztelt közönség! Ez alkalommal nincs jo-

gom s nem is akarok kérni; egyszerűen csak két dolgot említek föl.

Skariatín orosz tábornoknak díszes emlékoszlopa van a segesvári csatatéren — és Magyarország legnagyobb költője: Petőfi Sándor jeltelen sírban nyugszik ugyanott . . .

Európa különböző nemzetiségei mindenfelé szervezkednek és társadalmi úton milliókat adnak össze, és nálunk az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egylet vagyona oly sok erőfeszítés daczára is még a negyed milliótól is távol áll . . .

Az egyik kegyelet, a másik meg küzdelem — s végeredményében mind a kettő a jövőre irányul.

1848. márczius 15-ike, mélyen tisztelt közönség! olyan a magyar nemzet életében, mint a teremtés pillanata a költőnél.

Valami sajátyszerű inspirációnál fogva éppen e napon találta meg a nemzet mindazon vágyak és törekvések helyes formáját és kifejezését, a melyek sok . . . sok idő óta zsongottak lelkében, de a körülmények mostohasága miatt meg nem érlelődhettek.

Ha méltán akarjuk hát e napot megünnepelni: tegyük mi is a teremtés pillanataivá ez ünnepeket és ne múltjék el egyis tőlünk azon erős elhatározás nélkül, hogy lelkesedésünknek tettekben is kifejezést adjunk! Ekkor szívünkre tevén kezeinket, mindnyájan elmondhatjuk Petőfivel ez önérzetes szavakat: »Nekünk nincs e világon testvér nemzetünk, melytől segítséget

nyerhetnénk, mely segítséget ad, egyedül állunk, mint magányos fa a pusztában; nem támaszkodhatunk csak az istenre és magunkra, de a kettő elegendő lesz arra, hogy örök időkre megmentsük a magyar nemzet életét és becsületét!«